

FÓRUM ARCHIVÁROV

S napätím očakávame zmeny, ktoré vo svojom prvom verejnom vyhlásení naznačil nový minister vnútra SR J. Tuchyňa. Kde bude zaradené archívnicstvo? Veríme, že Spoločnosť slovenských archivárov sa k týmto zmenám bude môcť kompetentne vyjadriť.

Redakcia

Nová vláda SR – po dôkladnej analýze práce

Nastupujú so smelými ambíciami

Bratislava – Včera, vzápätí po vymenovaní nových členov vlády, sa redaktor TK SR obrátil na nominovaných ministrov s otázkou, ktoré problémy a nedostatky v ich rezortoch budú riešiť ako prvé, čo urobila pre ich odstránenie.

Novovymenovaný minister vnútra SR J. TUCHYŇA povedal, že v štruktúre MV SR nastanú určité zmeny. Zrejme sa oddelí od IMV SR civilno-správny úsek, ktorý sa pravdepodobne preradí do kompetencií Predsedníctva vlády SR. J. Tuchyňa pripomenul, že úlohou rezortu je zabezpečiť ochranu a bezpečnosť občanov v zmysle zákonov SR, zabrániť rastu kriminality je však vecou celej spoločnosti, nielen ministerstva.

NÁRODNÁ OBRODA
25. júna 1992

Profesionalita, jediná záruka optimálneho vývoja

Námety k novej koncepcii slovenského archívnictva

Spoločnosť slovenských archívárov, ktorá bola založená tesne po novembrovej revolúcii 1989, vyzýva širokú obec archívárov, aby vyjadrili svoj názor na súčasný stav archívnictva SR a napísali aj námety na jeho budúci rozvoj. Keďže táto problematika sa dotýka veľmi citlivej oblasti všeobecného záujmu spoločnosti, totiž starostlivosti o podstatnú časť kultúrneho a duchovného bohatstva sústredeneho v archívnej sieti SR, bude správne, keď so základnými koncepčnými otázkami ďalšieho rozvoja archívov zoznámime aj širokú verejnosť.

Jednotlivé zložky každej civilizovanej spoločnosti počas svojho fungovania vyprodukujú určité množstvá písomností, ktoré po uplynutí daných lehôt sa vyhodnotia. Časť z nich sa dostane do archívov na večnú úschovu. Sú to dokumenty, ktoré svedčia o existencii, činnosti a identite národa, spoločnosti a vôbec celej pospolitosti žijúcej na danom území. Možno teda konštatovať, že archívy sú vlastne verejno-prospešnými inštitúciami lebo uschovávajú veľmi dôležité retrospektívne informácie, ktoré kedykoľvek poskytujú občanom, štátnym a súkromným subjektom, vedeckým ústavom a bádateľom. Uschovávajú, usporadovávajú a inventarizujú obrovské množstvo archívnych dokumentov, pochádzajúcich z niekoľkých storočí, vyžaduje od archívárov zvláštnu erudíciu a špeciálne znalosti. Okrem znalosti rôznych druhov písma, archívár na Slovensku musí ovládať minimálne tri cudzie jazyky, dôkladne musí poznať dejiny správy a súdnictva, musí ovládať pomocné vedy historické, najmä diplomatiku, chronológiu, heraldiku, sfragistiku, metrológiu a genealógiu. Pričom o vlastnom vednom odbore, archivistike, sme ešte ani nehovorili, ktorej súčasťou je archívna teória a prax. Uplatnenie sa v tejto oblasti vyžaduje také schopnosti, ako zmysel pre systém, schopnosť vytvárať koncepcie, konštruktivnosť. Vo vyspelých krajinách západnej Európy, archívári preto patria medzi spoločensky vážené a slušne honorované vrstvy spoločnosti.

Ako je to u nás? Keď chceme pochopiť súčasný stav slovenského archívnictva, musíme sa vrátiť do minulosti, aspoň do roku 1948, a musíme podrobiť analýze vývoj archívnictva za uplynulých 40 rokov. Žiaľ, po novembrovej revolúcii takúto analýzu, ktorá by sa zakladala na výskume, ešte nikto neurobil. Autor tohto článku však pri plnení inej (príbuznej) výskumnej ulohy zdokumentoval niektoré charakteristické črty vývoja slovenského archívnictva, ktoré nižšie uvádzame.

Keď si uvedomujeme ciele a charakter politickej strany, ktorá po roku 1948 získala u nás absolútnu moc, bude nám jasné, čo sa asi odohrávalo na poli

archívnickva. Etablujúci sa autoritársky režim mal eminentny záujem na úplnej kontrole archívnickva, podobne ako aj iných oblastí života. Každopádne chcel totiž zabrániť nekontrolovanému šíreniu takých informácií z archívov, ktoré mu ideologicky neboli po vôli. Je známe, že v archívoch sú sústredené staršie dokumenty cirkevných inštitúcií, šľachtických rodov a kapitalistických podnikov, ktoré označoval za "ideologicky závadné". Na druhej strane však archívy chcel plne využiť pre účely ideologickej a politickej propagandy. Direktívne, v protiklade s odborným prístupom, nariadil archívom venovať osobitnú pozornosť dokumentom, ktoré sa týkajú sociálnych zápasov, robotníckeho hnutia a činnosti KSČ. Tieto dokumenty sa mali nielen osobitne inventarizovať a katalogizovať, ale zo začiatku aj fyzicky ich vyberali z organických súborov písomností. Tento hrubý neprofesionálny zásah do archívnej metodiky nutne viedol k skreslenému pohľadu aj na dejiny. Bádateľia najmä novších dejín dostávali podrobné inventáre a katalógy so zoznamami dokumentov dejín robotníckeho hnutia a KSČ. Ostatné dokumenty z tohto obdobia boli menej podrobne a neskoršie spracovávané. Na ilustráciu týchto tendencií uvádzame citáty z Archivního časopisu, vychádzajúceho v Prahe s celoštátnou pôsobnosťou. V roku 1951 v článku o nových úlohách archívnickva napísal, že archívnickvo bude môcť riadne plniť svoju funkciu iba vtedy, keď bude nekompromisne vybudované a riadené podľa zásad marxizmu-leninizmu. Ďalej pokračoval takto: "Archivnictví ... musí být pokládáno především za záležitost velkého politického dosahu, neboť budou od něho požadovány závažné politické úkoly. Též se archivnictví musí na svém úseku činnosti státi nástrojem a spolutvůrcem na cestě k uskutečnění socialismu v naší zemi". Nie menej rukoplatne sa vyjadroval iný autor tentoraz zo Slovenska, ktorý o úlohách slovenského archívnickva napísal: "Úlohou slovenského archívnickva bude teda predovšetkým, aby slúžilo ako nástroj politického a ideologického boja proti zvyškom kapitalizmu v období zosťreného triedneho boja".

Uvedené citáty sú len malou ukážkou z bohatého repertoáru podobných neodborných direktív a zásahov do riadenia archívnickva v uplynulých štyroch desaťročiach. Riadiacim orgánom bolo Ministerstvo vnútra a na nižších stupňoch krajské správy MV (do r. 1960) a okresné národné výbory. Po tejto línii archívy boli totálne pripútané k štátnej správe, ktorá ako je známe v tom období, bola vykonávateľkou vôle jediného politického subjektu.

Centralistické administratívno-byrokratické riadenie archívov teda bolo zavedené minulým režimom a vyplývalo z podstaty vtedajšieho totalitného systému vlády. Táto štruktúra opierajúca sa o dogmatickú ideológiu ovládnutím kľúčových pozícií personálnej, mzdovej a hospodárskej politiky voči archívom, úplne zatlačila do úzadia odborné hľadiská a samotnú podstatu činnosti archívov. Je paradoxné, že i po vyše dvaapoločnom budovaní demokratickej spoločnosti táto štruktúra, síce bez starej ideológie, ale ďalej zotrúva. Určité zložky

administratívneho aparátu sa jej pokúšajú vdychnúť novú dušu vo forme ideológie, ktorú by sme mohli charakterizovať ako účelovo preferovaný etatizmus. Táto tendencia sa markantne prejavila pri príprave návrhu nového archívneho zákona. Kým odborná obec archívárov, zastúpená Spoločnosťou slovenských archívárov, presadzovala zásadu prirodzenej odbornej nezávislosti archívov na štátnom aparáte, zatiaľ zástupcovia štátnych orgánov vnášali do paragrafovaného znenia návrhu zákona štátno-centralistické ustanovenia. To znamená, že v súčasnej podobe predkladaný návrh archívneho zákona prakticky konzervuje vzťahy charakteristické pre minulý režim. Tým pre plnenie funkcií archívov v súčasných podmienkach je nevyhovujúci. Ostatné nedostatky a nejasnosti návrhu zákona týkajúce sa odborných záležitostí azda možno pripísať na vrub prehnane krátkeho termínu, ktorý bol k dispozícii na jeho prípravu.

Pre širokú rodinu archívárov na Slovensku i vo svete, kde vládnu demokratické pomery je jasné, že archívy, aby mohli plniť svoje funkcie, musia sa opierať o profesionalitu a z nej vyplývajúcu etiku archívárov a nesmú byť výlučným spôsobom podriadené žiadnym politickým, súkromným alebo štátnym subjektom. Teda ani určitej zložke štátneho aparátu. Ako sme už na začiatku tohto článku naznačovali, vyplýva to z podstaty a charakteru univerzálného záujmu spoločnosti na časovo neobmedzenom zachovaní dokumentov a na stálej odbornej starostlivosti. Každé obmedzenie, alebo jednostranné ovplyvnenie činnosti archívov, môže znamenať skresľovanie skutočnosti, alebo v horších prípadoch môže znamenať i stratu autentických informácií o určitých historických úsekoch. Pre národ by to znamenalo toľko, ako strata pamäti u človeka jednotlivca.

Ako teda riešiť súčasnú situáciu? Keďže voči predloženému návrhu archívneho zákona sú podstatné a vážne výhrady, najjednoduchšou cestou riešenia by bolo stiahnutie a následné prepracovanie návrhu. Nový návrh by mal vychádzať z novej filozofie, podľa ktorej stavovské združenie archívárov by mohlo vplývať na správu archívov. K tomu by bolo žiadúce, aby zákon o archívniectve zakotvil existenciu celoslovenského archívneho grémia, v danom prípade Spoločnosti slovenských archívárov. V súvislosti s objavením sa tohto nového faktoru v archívnej legislatíve, bolo by ďalej potrebné vymedziť ingerenciu štátu a Spoločnosti v správe archívov. Ich pomer by sa mal každopádne zakladať na partnerskom vzťahu. Konkrétnejšie, napríklad Spoločnosť by podľa zákona mala právo na podávanie návrhov vo všetkých odborných a personálnych, prípadne iných otázkach, týkajúcich sa archívniectva. Právo schvaľovania návrhov by však patrilo štátnemu orgánu (Archívnej správe). Tento pomer by však mohol fungovať aj opačne. Napríklad k vymenovaniu riaditeľa, prípadne iných funkcionárov Archívnej správy, by bol potrebný súhlas stavovského grémia archívárov. Vytvorenie takéhoto modelu by bolo účelné. Zabezpečil by dohľad štátu nad

dodržiavaním archívneho zákona, a zároveň by zamedzil neodborným zásahom do archívnictva. Po podrobnejšom rozpracovaní a eventuálnom následnom schválení takéhoto archívneho zákona Slovenskou národnou radou, by sa dovŕšila prestavba slovenského archívnictva. Zo skostnatelej štátnocentralistickej inštitúcie by sa stala postupom času otvorená, na problémy spoločnosti dynamicky reagujúca, odborne a vedecky dobre založená, spoločensky vážená ustanovizeň.

V súčasnosti sa pripravuje aj návrh zákona o registratúrach (spisovej službe), ktorý by upravoval ukladanie, hodnotenie a usporadovanie spisovej agendy u pôvodcov, prípadne ich odovzdávanie do archívov. V rámci toho sa uvažuje o vytvorení predarchívov - medziarchívov, v ktorých by sa písomnosti uložili na tridsaťročné obdobie pred odovzdaním do historických archívov. Práve tieto predarchívy by mohli tvoriť styčné body medzi odbornou správou registratúr a historickými archívmi.

Tieto dva zákony, riešiacie teda všetky problémy od vzniku písomných dokumentov až po ich definitívne uloženie a spracovanie v historických archívoch týmto by zabezpečili to, aby všeobecný záujem spoločnosti na zachovaní historicky cenných dokumentov (informácií) o jej existencii a identite bol čo najoptimálnejšie naplnený. Keďže ide o právne úpravy so širokým dosahom, treba ich príprave venovať dostatok času. Žiadne samoučelné urýchľovanie v tomto prípade nie je opodstatnené. Nič sa nestratí prípadným neskorším prijatím zákonov. Dokonca určitý časový posun, počas ktorého sa príjmu ďalšie nové právne normy z rôznych oblastí života, ktoré môžu mať vplyv na prípravu najmä archívneho zákona (napr. zákon o územno-správnom členení Slovenskej republiky), by slúžili iba v prospech lepšej a presnejšej prípravy návrhu archívneho zákona.

Alexander Varga

Upozorňujeme čitateľov, že skrátená verzia tohto článku je uverejnená v Národnej obrode zo dňa 6. júla 1992, str. 3, pod názvom "Hrozí strata pamäti národa?"

Redakcia

NÁVRH NA ZLEPŠENIE STAVU ARCHÍVNICTVA NA SLOVENSKU

Postavenie archívov na Slovensku v súčasnosti nepovažujem za vyhovujúce. Archivár, aktívny tvorca archívneho fondu, kultúrneho dedičstva štátu, národa, interpret historických prameňov je v našej spoločnosti morálne a finančne nedocenený. V systéme štátnej správy, ktorej prácu považujem odborne za menej náročnú, aj stredoškôľák má vyššie finančné ohodnotenie, ako pracovník s vysokoškolským vzdelaním v sieti štátnych archívov.

Podľa môjho názoru základom riešenia je získanie uznania a hlavne patričnej vážnosti riadiaceho archívneho orgánu. Postavenie odboru archívniectva v rámci ministerstva vnútra považujem za jednu z príčin tejto situácie. Je potrebné podľa môjho názoru, aby sme trvali na vytvorení archívneho úradu pri vláde, alebo v najhoršom prípade v rámci ministerstva vnútra, avšak nie v takom začlenení ako teraz. Považujem za absurdné, aby referent vnútornej správy MV sa pred archivármi vyjadroval o riadiacom orgáne ako o "kartousovcoch". Keď ani na MV nás neuznajú, čo môžeme očakávať od tých, ktorí menej poznajú našu prácu. Základ riešenia súčasnej situácie teda vidím v prvom rade v začlenení riadiaceho orgánu archívniectva.

Sieť archívov by mala byť zložená zo štátnych a neštátnych, verejných a neverejných archívov, samozrejme základom k tomu by mal byť zákon o archiváliách, ktorým by sa riešil problém dohľadu nad neštátnymi archívmi.

Štátne archívy by mali byť zložené z centrálnych archívov: Národný archív, Ústredný hospodársky archív, ďalšími zložkami by mali byť regionálne archívy a správne archívy (mediarchívy), založené na regionálnej báze v prípade ústredných orgánov na rezortnej úrovni.

Otázky archívniectva by nemal upravovať len jeden zákon. Mal by existovať zákon o archiváliách, zákon o organizácii archívov a za nevyhnutný považujem aj zákon o spisovej službe.

Za mimoriadne aktuálnu považujem otázku vzniku správnych archívov. Správne archívy, mediarchívy, by mali vykonávať dozor nad spisovou službou, 1. administratívnu skartáciou a uchovávali by 30 - 50 rokov čiastočne prekvalifikované registratúry. Úlohou týchto archívov by bolo vykonať 2. administratívnu skartáciu (cca po 30 - 50 rokoch). Správnu agendu by mali vybavovať taktiež tieto archívy.

Považujem za potrebné, aby archívy mali možnosť (na základe zákona o archiváliách) zasahovať do spisových plánov ešte pred vydaním. Za možné považujem vytvoriť správne archívy v rámci regionálnych archívov, samozrejme potrebným počtom ľudí, priestorovým a materiálным zabezpečením.

Regionálne archívy (historické) by sa mali stať jadrom tvorby archívnej metodiky, teórie, nemali by byť zaťažené správnu agendou, ale mali by byť centrom historického bádania, aktívnym tvorcom historického vedomia určitého regionu. Regionálne archívy nestotožňujem so sieťou štátnych oblastných archívov!

Považujem za potrebné, aby aj vo výbere archívnych dokumentov platili prísnejšie kritériá, i keď vyberanie vzorov z určitých dokumentov nepovažujem za vhodné. Archívy a to ani medziarchívy, nemajú podľa môjho názoru mať nič spoločného s písomnosťami v spisových plánoch určených ako "S" charakteru. Dozor nad spismi aj z hľadiska správnych archívov by sa mal začať pri skupine "V" charakteru.

Za vážny problém pre zlepšenie situácie v archívniectve považujem otázku výchovy a vzdelávania archívárov. Podporujem obnovu stredoškolského vyučovania. Vysokoškolské štúdium by podľa môjho názoru malo byť špecializované (aspoň 2 semestre) na staršie a novšie archívne dokumenty.

Uvítala by som možnosť postgraduálneho štúdia, špecializáciu staršie archívne dokumenty, novšie archívne dokumenty, prípadne špecializáciu predarchívna starostlivosť (pre správne archívy). Dôležitú úlohu na poli vzdelávania by mala mať aj Spoločnosť slovenských archívárov.

Úlohu spoločnosti vidím aj na poli metodického usmerňovania archívov spolu s riadiacim archívnym orgánom a metodickým oddelením Národného archívu. Zástupcovia Spoločnosti a metodické oddelenie Národného archívu by mali byť spolurozhodovateľmi v otázke metodiky. Riadiaci archívny orgán by mal koordinovať činnosť archívov, zabezpečiť finančné záležitosti pre všetky archívy a na demokratickom princípe usmerňovať prácu archívov.

Na poli medzinárodnej spolupráce je nevyhnutná absolútna samostatnosť jednotlivých archívov, až na výmenu archívnych dokumentov. Medzinárodné kontakty, poznanie práce zahraničných archívov, výmena skúseností, môže pozitívne ovplyvniť prácu v našich archívoch.

November 1991

Nováková Veronika

KONCEPCIA SLOVENSKEHO ARCHÍVNICTVA A ŠTÁTNE OKRESNÉ ARCHÍVY

Príprava nového územno-administratívneho členenia Slovenskej republiky, tvorba zákona o archívoch a v neposlednom rade i úvahy o koncepcii slovenského archívniectva - to všetko vytvára priestor pre formulovanie predstáv o vzájomných vzťahoch medzi jednotlivými typmi štátnych archívov, postavení centrálného archívneho orgánu, kompetencii niektorých štátnych archívov a

predovšetkým o súčasnej i budúcej štruktúre štátnych archívov. Snaha po zmenách je pochopiteľná, pretože je dôsledkom istej nejednotnosti v postavení štátnych archívov (priamo riadené - nepriamo riadené, rozpočtové organizácie - zariadenia) i výsledkom snahy rozšíriť sa - niekedy za každú cenu - s minulosťou. Chýba však hlbší rozbor predchádzajúceho obdobia, ktorý by ukázal, čo bolo v minulosti pozitívne a čo negatívne a vo viacerých prípadoch aj argumenty zdôvodňujúce predpokladané zmeny. Ak sa má niečo meniť, v prvom rade treba dokázať, že zmeny sú objektívne potrebné, že radikálny zásah prinesie úžitok zo všetkých hľadísk, pričom mierou ich efektívnosti môže byť len pokrok v riadiacej, finančno-hospodárskej, odbornej i sociálnej oblasti. Tyka sa to najmä zníženia počtu štátnych archívov (takáto úvaha sa objavila v návrhu koncepcie slovenského archívnictva), ktoré by vylučne postihlo štátne okresné archívy ako najpočetnejšiu zložku súčasnej sústavy štátnych archívov. Práve z tohto hľadiska dnes nie sú naporúdzí dôkazy o tom, že toto opatrenie by bolo prospešné. Naopak, zdá sa, že takéto úvahy by mohli v dnešnej hospodárskej situácii viesť k otázke, či nie je racionálnejšie a hospodárnejšie znížiť počet pracovníkov štátnych archívov. Ak by sa na takú otázku na rozhodujúcich miestach zodpovedalo pozitívne, mohlo by to viesť (spolu so vznikom mestských archívov a hroziacou deňbou fondov; obmedzením prírastkov v súvislosti s reálnym znížením počtu úradov špecializovanej miestnej štátnej správy a orgánov miestnej štátnej správy; určením budov ŠOKA, ktoré sú majetkom obcí pre umiestnenie budúcich mestských archívov) ku stagnácii štátnych okresných archívov a k ich podstatnej devastácii. To by však bola škoda, pretože štátne okresné archívy predstavujú dnes konsolidovanú zložku sústavy štátnych archívov, s dobrou systemizáciou, personálnym obsadením, slušným finančným zázemím i primeranými odbornými výsledkami vo väčšine z nich. Treba preto uvažovať, ako ich - pokiaľ možno v súčasnom počte - zachovať.

Úvahy o ich zachovaní možno odvíjať len od postavenia centrálného archívneho orgánu. Doterajšie skúsenosti jednoznačne nasvedčujú, že tento orgán by mal byť aj naďalej začlenený v systéme orgánov štátnej správy, a to buď ako samostatný centrálny orgán, alebo ako súčasť iného ústredného orgánu štátnej správy (napr. Úrad vlády). Variant posúvajúci do funkcie centrálného archívneho orgánu Slovenský národný archív je viac ako komplikovaný predovšetkým preto, že pri akceptovaní takejto predstavy by boli potrebné zásadné zmeny mnohých právnych predpisov. Ani ich realizácia nie je dostatočnou zárukou vzniku skutočne autoritatívneho orgánu vzhľadom na to, že SNA je len rozpočtovou organizáciou, bez formálno-právnej väzby na štátnu správu a jej finančných možností.

V súvislosti s budúcim postavením centrálného archívneho orgánu je potrebné uvážiť nasledovné možnosti:

1. Do prijatia definitívneho rozhodnutia o podobe územno-právneho členenia SR ponechať súčasný odbor archívnictva v organizačnej štruktúre MV SR a snažiť sa o jeho posilnenie presunom kompetencií, ktoré má Odbor vnútornej správy a Odbor verejnej správy (systemizácia, mzdy, financovanie). Tým by sa podstatne sústredili najdôležitejšie prostriedky organizovania činnosti štátnych archívov v jednom orgáne, čo by umožnilo racionálne a objektívne rozdeľovanie finančných prostriedkov určených na správu archívov.
2. V čase, keď bude rozhodnuté o definitívnom územnom členení SR, bude potrebné oživiť myšlienku Slovenského archívneho úradu s tým, že by sa štátne okresné archívy zbavili organizačnej väzby na orgány miestnej štátnej správy (župy?) a dostali sa na organizačnú úroveň oblastných archívov. Vedno s nimi by potom vytvorili systém regionálnych archívov nasledovne:
  - a) Štátne oblastné archívy by sa stali historickými archívmi s minimálnymi prírastkami nadregionálneho charakteru.
  - b) Štátne okresné archívy by predstavovali otvorené archívy s prírastkami z príslušných regiónov. Najvyspelejšie, personálne, priestorovo a materiálne najlepšie vybavené štátne okresné archívy by sa stali centrálnymi zložkami tejto štruktúry (v závislosti od počtu regiónov), zvyšné ŠOKA by sa stali ich pobočkami. Nebude nevyhnutné, aby centrá budúcich regionálnych archívov boli dislokované v centrách príslušných regiónov. Zriadenie budúcich regionálnych archívov z dnešných štátnych okresných archívov by dozaista viedlo k zlepšeniu ich vnútorného riadenia, vytvoril by sa priestor pre uplatnenie najlepších pracovníkov vo funkcii riaditeľov, racionalizoval by sa a sprehľadnil kontakt archívov navzájom i s centrálnym archívnym orgánom. Vznik takéhoto systému štátnych archívov by nevyžadoval špeciálne finančné prostriedky (napríklad na mzdy v súvislosti s nárastom počtu pracovných miest, ktorý by bol nevyhnutný pri vzniku väčších archívnych celkov ako samostatných rozpočtových organizácií s 20-30 pracovníkmi), pretože by bolo možné recípuvať súčasný spôsob financovania štátnych oblastných archívov s tým, že by sa hospodársko-finančná kompetencia riaditeľov určila v organizačnom predpise (štatúte archívu).
3. V prípade, ak sa zriadenie archívneho úradu z rôznych príčin nepodarí, bude potrebné usilovať o to, aby sa archívnictvo vyčlenilo v rámci MV SR ako samostatný úsek (navrhuje I. Chalupecký) na čele s námestníkom ministra, alebo pri Úrade vlády, ako samostatné oddelenie. Štruktúra štátnych archívov navrhovaná v predchádzajúcom bode by sa mohla uplatniť aj v tomto prípade.

SÚ KRONIKY DÔLEŽITÝM SVEDKOM SVOJEJ DOBY ?

V čase, keď archívári majú mnoho iných povinností a rozhoduje sa o spôsobe ich ďalšej existencie, je ťažké nájsť si chvíľu na pristavenie sa, konfrontáciu, či zistenie spätnej väzby archív - verejnosť. Keď sa však takýto čas nájde, údaje sú mnohokrát veľavravnejšie a poučnejšie, ako uzatvorenie samých do seba a "hromženie" na nepochopenie zo strany tých druhých. Preto sa pracovníci štátneho okresného archívu v Poprade pokúšajú mnohými spôsobmi dať vedieť o svojej existencii, vychádzať s novými podnetmi a tým si získavať dôveru, ale aj pochopenie dôležitosti našej práce. Tento rok sa, aj na podnet pracovníkov Podtatranského múzea v Poprade, terčom nášho záujmu stali kroniky. Keďže si myslíme, že situácia, ktorú opíšeme je na celom Slovensku skoro rovnaká, dúfame, že náš príspevok sa stane podnetom či skôr upozornením aj pre ostatných kolegov. Kroniky boli vzácnym dokumentom svojej doby už od staroveku. Ich rozšírenie v stredoveku uľahčilo mnohým bádateľom rekonštrukciu historických udalostí. Ani náš región v tejto oblasti nezaostával. Známa je aj Spišskosobotská kronika z r. 1457 - 1462, ktorá retrospektívne približuje pôsobenie bratříkov na Spiši. V súčasnosti, pod vplyvom revolučných zmien, si však predstavenstvá obecných úradov vysvetľujú svoje práva i povinnosti rôznym spôsobom a to i pri vedení všeobecnej korešpondencie, nie to ešte pri kronikách. Tieto knihy sa zdajú mnohým nepodstatné. Do nášho výskumu sa zapojili všetky obce (63). Jedny z najstarších kroník, o ktoré sa starajú obecné úrady, sú v Gánovciach (1924), v Rakúsoch a Batizovciach (1930). "Momentálne" (treba rozumieť 10 - 20 a v niektorých prípadoch i viac rokov) sa z uvedených 63 obcí kronika nevedie v 23. Zdá sa nám však, že keby sme neposlali dotazníky ex offo, mnohé obce by aj zabudli, že vedenie kroník je viac vecou obecnej príslušnosti a hrdosti, ako záležitosťou "naháňania" vyšších úradov. Zarážajúce odpovede nám prišli zo Ždiaru, Vikartoviec, Starej Lesnej a Zálesia. V týchto obciach o kronikách ani nepočuli a zrejme sa ani nechystajú takéto knihy založiť. Zabudli, že existencia Ždiaru je doložená od 16. st., Zálesia od 17. st., a Vikartoviec a Starej Lesnej už od prvej polovice 13. st. Kto by im to aj pripomenul, keď nemajú kroniku...

PhDr. Zuzana Kollárová
ŠOKA Poprad